

Papers in Honour of Rastko Vasić 80th Birthday

Зборник радова у част 80 г. живота Растка Васића

АРХЕОЛОШКИ ИНСТИТУТ

**ЗБОРНИК РАДОВА У
ЧАСТ 80 Г. ЖИВОТА
РАСТКА ВАСИЋА**

Уредници
Војислав Филиповић
Александар Булатовић
Александар Капуран

Београд
2019

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

**PAPERS IN HONOUR
OF RASTKO VASIĆ
80th BIRTHDAY**

Editors

**Vojislav Filipović
Aleksandar Bulatović
Aleksandar Kapuran**

Belgrade
2019

Published by

Institute of Archaeology, Belgrade

For publisher

Miomir Korać

Editors

Vojislav Filipović

Aleksandar Bulatović

Aleksandar Kapuran

Editorial board

Arthur Bankoff, Brooklyn College, CUNY, New York (USA)

Anthony Harding, University of Exeter, Devon (UK)

Barbara Horejs, Institute for Oriental and European Archaeology, Austrian Academy of Sciences, Vienna (AUT)

Albrecht Jockenhövel, University of Münster, Münster (GER)

Maya Kashuba, Institute for the History of Material Culture, Russian Academy of Sciences, St. Petersburg (RUS)

Miomir Korać, Institute of Archaeology, Belgrade (SRB)

Carola Metzner-Nebelsick, Ludwig-Maximilians-Universität, München (GER)

Lolita Nikolova, International Institute of Anthropology, Utah (USA)

Christopher Pare, Johannes Gutenberg-Universität, Mainz (GER)

Hrvoje Potrebica, University of Zagreb, Zagreb (CRO)

Roberto Risch, Universitat Autònoma de Barcelona (ESP)

✠ Alexandru Szentmiklosi, Muzeul Banatului, Timisoara (ROM)

Marc Vander Linden, University of Cambridge, Cambridge (UK)

Ognjen Mladenović, secretary

Rewieved by

Editors and members of the editorial board

Translation

Authors

Proof-reading

Caitlyn Breen

Design

Institute of Archaeology

Printed by

Sajnos d.o.o., Novi Sad

Printed in

250

CONTENTS

Foreword / Увод.....	7
M. Svilar, Biography of Rastko Vasić / М. Свилар, Биографија Растка Васића	11
M. Svilar, Bibliography of Rastko Vasić / М. Свилар, Библиографија Растка Васића....	17
A. Harding, Rastko Vasić: some personal reflections.....	40
С. Мандић, Пут у Миделхарнис.....	41
Notes about life and archaeology / Цртице о животу и археологији.....	42
D. Antonović, S. Vitezović, J. Šarić, The Early Neolithic Settlement at Velesnica:	
Lithic and Osseous Industries.....	63
M. Stojić, Mislilac iz Medvednjaka.....	71
S. Alexandrov, Early Bronze Age Barrow Graves in North-West Bulgaria.....	75
†B. Hänsel, B. Teržan, K. Mihovilić, Konzeptioneller Wandel im früh- bis mittelbronzezeitlichen Befestigungsbau Istriens.....	95
J. Станковски, Планинско светилиште Татићев Камен: три аспекта обредне праксе....	111
M. Ljuština, Rame uz rame: zajednice vatinske kulture u Banatu.....	125
K. Dmitrović, Contribution to the Study of Spectacle-shaped Pendants in Western Serbia.....	137
B. Molloy, A warrior's journey? Some recent taxonomic, trace element and lead isotope analyses of Mediterranean Later Bronze Age metalwork in the Central and West Balkans...	143
M. Blečić Kavur, B. Kavur, Privjesak kao tijelo – tijelo kao poruka.....	155
A. Kapuran, The Find from Medoševac 20 Years Later – an Addition to the Studies of the Tumulus Culture on the Territory of the Central Balkans.....	165
J. Koledin, "Novi" nalazi nanogvica tipa Regelsbrunn u Вачкој.....	177
М. Лазић, Гробови инхумираних покојника у некрополама брњичке културе.....	187
P. Medović, Sečanj IV — ostava metalnih predmeta.....	201
L. Leshtakov, Bronze Spear and Javelin Heads with Polygonal Sockets - A Balkan Phenomenon.....	209
A. Bulatović, Particular Types of Bowls as Heralds of a New Age in the Balkans.....	215
A. Ђорђевић, Нова сазнања о остави бронзаних налаза из Рудника.....	233
J. Bouzek, Some Early Iron Age symbols and their possible interpretations.....	241
D. Ložnjak Dizdar, Notes on several finds from the beginning of the Early Iron Age in the Danube area.....	247

B. Govedarica, Tumul iz Brezja i neka pitanja socio-kulturnog razvoja na Glasincu u starijem željeznom dobu.....	259
T. Bader, Bemerkungen über die chronologische Lage der Hortfundgruppe „Somartin-Vetiš“.....	273
И. Бруяко, Костяной скипетр предскифского типа из городища Картал в низовьях Дуная.....	289
V. Filipović, Iron Spears of the <i>Balkan Syginnae</i> Type from the Central Balkans.....	297
Д. Топал, Акинак из Вршаца и проникновение клинкового вооружения скифов в Среднее Подунавье.....	307
M. Dizdar, New Late Hallstatt Finds from the Vinkovci Region (Eastern Croatia): A Contribution to the Study of Impacts from the Balkans to the southeastern Carpathian Basin.....	319
D. Mitrevski, The Ruler's Palace in Bylazora – Capital of “Independent Paeonians”.....	345
O. Mladenović, A New Find of Bronze Hinged Fibula from the Vicinity of Svrljig.....	355
M. Guštin, D. Božič, Eine kleine Sondergruppe der thrakischen Fibeln.....	367
List of authors / Списак аутора.....	372

Foreword

Since 1990, after practically 30 years and the publication of the volume of the *Starinar* journal dedicated to the academician and professor Milutin Garašanin, the Institute of Archaeology in Belgrade publishes a volume dedicated to a doyen of both Serbian and European archaeology, Rasko Vasić. In contrast to university centers, where this kind of publications are usual, due to the position of individuals as professors and teachers (*Festschrift*, *Homage...*), the scientific researchers are usually neglected in that respect, which can be seen in the fact that this volume represents the first of a kind published by the Institute of Archaeology. Bearing in mind the significance and the influence of Vasić's work on ex-Yugoslav and prehistoric archaeology of Europe, as well as the fact that he spent his entire career at the Institute of Archaeology, we consider this volume as a humble act of our gratitude for everything our dear colleague Vasić did for archaeology and the Institute, on occasion of his 80th birthday.

Indeed, Rastko Vasić stands as a great of both Serbian and Yugoslav archaeology, distinctly appreciated and esteemed, which stands in opposition to his humble and unobtrusive nature. Vasić's scientific and artistic educations often intertwined in his papers dealing both with the protohistoric art and the particular problems of the Bronze and Iron Age in southeastern Europe. Years of work and scientific questions led him to various phenomena of our prehistoric archaeology, many of which he had himself defined, but from time to time he used to go back and discover the until then unobserved Iron Age art of the Central Balkans. Only a glimpse of his bibliography at the beginning of this volume reveals the archaeological phenomena he had defined and interpreted, and through his serious and responsible scientific work and afterwards authority introduced to archaeology. His first monographs (*Културне групе старијег гвозденог доба у Југославији* and *The Chronology of the Early Iron Age in Socialist Republic of Serbia*) were created on basis of his doctoral dissertation and more than a couple of decades since the publication represent often cited literature.

Увод

Након безмало 30 лета и *Старинара* посвећеног академику и професору Милутину Гарашанину из 1990. године, Археолошки институт у Београду објављује једну засебну публикацију посвећену дојену српске, али и европске археологије Растку Васићу. За разлику од универзитетских центара, где је овај тип публикација (*Festschrift*, *Homage...*) уобичајен због позиције појединца као професора и учитеља, научни су радници обично занемарени у томе погледу, што се види и по томе да је ово прва таква засебна публикација наше куће. Но, имајући у виду значај Васићевих дела за бившу југословенску и праисторијску археологију Европе и утицај на њу, као и то што је цео свој радни век провео у Археолошком институту, сматрали смо да је овај зборник поводом 80 година живота један скромни чин наше захвалности за све што је драги колега Васић учинио за археологију и Институт.

Растко Васић доиста представља велика на српске и југословенске археологије, изразито уваженог и цењеног, што је у неку руку у супротности са његовом скромном и ненаметљивом природом. Васићево научно, али и уметничко образовање често се сустицало у његовим првим радовима, када се бавио како уметничким протоисторијским темама, тако и конкретним проблемима гвозденог и бронзаног доба југоисточне Европе. Године рада и стручна питања одвела су га ка многим феноменима наше праисторијске археологије, од којих је неке и сам дефинисао, али се с времена на време враћао, а уједно и откривао до тада незапажену уметност гвозденог доба централног Балкана. Само и летимичан поглед на његову библиографију на почетку овог зборника говори о археолошким појавама које је Васић одредио и интерпретирао, а својим озбиљним и одговорним научним радом и доцнијим ауторитетом увео у домаћу археологију. Његове прве монографије (*Културне групе старијег гвозденог доба у Југославији* и *The Chronology of the Early Iron Age in Socialist Republic of Serbia*), настале на основама док-

A complete affirmation in Yugoslav archaeology for colleague Vasić was the invitation to write no less than 13 chapters for the 5th volume of the distinguished publication *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, as one of the youngest authors, dealing with less familiar subjects or subjects with scarce background data, undetermined origin or undefined to a great extent. It can be said that even nowadays, after more than 30 years, Vasić's certain syntheses from the aforementioned publication, remain the postulates for the Iron Age of the Central Balkans. Another significant work of Rastko Vasić, although often not emphasized enough, is the fact that under the invitation of the academician Dragoslav Sreјović, he participated in writing of 150 separate units in the unique domestic archaeological encyclopedia - *Arheološki leksikon – preistorija Evrope, Afrike i Bliskog Istoka, grčka, etrurska i rimska civilizacija*, a paper that Yugoslav and Serbian archaeology lacked for a number of decades. His international reputation was confirmed by five monographs published within the prestigious *Prähistorische Bronzefunde* edition. In parallel with that, through his advice and influence, as well as through his scientific renown, he aided younger colleagues to prepare the volumes for the same edition.

In that context, it is important to mention that defending boards for magister or doctoral thesis on the subject on Bronze and Iron Age could not be imagined without the presence of the colleague Vasić. On such occasions, not a single critique or a bad word could be heard from Vasić, but positive opinion and useful suggestions above all, so that the candidate could properly prepare the thesis for future publication. Rastko Vasić has been a member of the editorial board for the *Starinar* journal for more than 40 years, as well as for many other corpora and journals in the territory of southeastern Europe. As a member of editorial staff or as a reviewer of papers and monographs, he would always point out the qualities of the submitted material, and if the other members of editorial staff or reviewers decided to reject the material, his benevolent suggestions would help in publishing each useful paper after all, even in some other journal. Also, as a long-time director of scientific projects at the Institute of Archaeology, he would always do his best to help

торске дисертације, и даље су, неколико деценија након објављивања, цитирано штиво.

Потпуну афирмацију у југословенској археологији колега Васић доживео је када је позван да, као један од тада најмлађих аутора, напише чак 13 поглавља за том V чувене *Праисторије југославенских земаља*, и то на неке теме о којима се мало знало или у вези с којима су подаци били шури, нејасног порекла и добрим делом недефинисани. Може се рећи да и данас, након 30 и више година, поједине Васићеве синтезе из ове серије и даље остају једини постулати гвозденог доба централног Балкана. Још један значајан допринос овога типа, чини се, није довољно помињан у досадашњем његовом раду, а то је чињеница да је на позив академика Драгослава Срејовића учествовао у изради преко 150 засебних јединица у јединственој домаћој археолошкој енциклопедији – *Археолошки лексикон – преисторија Европе, Африке и Блиског истока, грчка, етрурска и римска цивилизација*, делу које је дуги низ деценија недостајало југословенској и српској археологији. Међународни углед потврдио је са пет монографија у престижној едицији *Prähistorische Bronzefunde*, док је паралелно саветима и својим утицајем, као и научним реномеом, помагао млађим колегама да припреме своје свеске за исту едицију.

У томе контексту, важно је поменути да се без колеге Васића није могла замислити комисија за одбрану магистарских или докторских дисертација на тему бронзаног или старијег гвозденог доба. Том приликом од њега се није могла чути покуда или лоша реч, већ надамне позитивно мишљење и корисне сугестије како би кандидат своје дело адекватно припремио за будуће објављивање. Преко 40 година члан је редакције *Старинара*, као и многих зборника и часописа на простору југоисточне Европе. Као чест члан редакција или рецензент радова и монографија, увек је истицао квалитете прилога, а уколико би се остатак редакције или други рецензенти одлучили да одбију аутора, он би сесвојим благонаклоним сугестијама трудио да сваки користан рад ипак буде објављен, па макар у неком другом часопису. Такође, као дугогодишњи руководиоца научних пројеката у Археолошком институту,

young colleagues on each matter, never striking as a boss or a superior.

Plenty of details on the private and professional life of Rastko Vasić, both as an archaeologist and painter and literate, can be found in the continuation of this volume, which was one of the ideas of the editors. Therefore, about 60 pages are dedicated to his life and work, biography and a detailed bibliography, while the interview is illustrated with Vasić's numerous paintings, selected by the celebrant himself. Afterward, there is a collection of papers dedicated to the colleague Vasić, written in English, German, Russian and the ex-Yugoslav languages, assorted chronologically. Unfortunately, certain authors which were invited in agreement with the celebrant did not respond, primarily due to the poor health, so the editors once again point out that they regret the situation, although on the other hand, we are grateful and proud of the content of the volume, on 33 authors of the papers, and the editorial board comprised of prominent names of the word archaeology from nine different countries.

Through this volume, the editorial board and the Institute of Archaeology would like to heartily congratulate the jubilee to our colleague Vasić and to wish him many more years in archaeology.

Vojislav Filipović
Aleksandar Bulatović
Aleksandar Kapuran

тудио се да помогне млађим колегама по свим питањима, не постављајући се притом као шеф.

Многи детаљи о приватном и професионалном животу Растка Васића и као археолога, и као сликара и књижевника, могу се наћи у наставку овог зборника, што је била и једна од идеја приређивача. Стога је првих шездесетак страна посвећено његовом животу и раду, биографији и детаљној библиографији, док је интервју илустрован бројним Васићевим сликама, по избору самог слављеника. Након тога уприличени сурадови посвећени колеги Васићу, на енглеском, немачком, руском и језицима бивше Југославије, поређани по хронолошком реду. Нажалост, поједини аутори позвани у консултацијама са слављеником нису се одазвали позиву, поглавито због нарушеног здравственог стања, па уредници и овом приликом напомињу да жале због оваквог развоја ситуације. С друге стране, поносни смо на садржај зборника – како на 33 аутора прилога, тако и на редакцију, у којој су врхунска имена светске археологије из девет земаља.

Колеги Васићу уредници и Археолошки институт овим зборником од срца честитају јубилеј и желе још много година рада у археологији.

Војислав Филиповић
Александар Булатовић
Александар Капуран

In the National Museum in Belgrade, 2018 (by Aca Đorđević)
У Народном музеју, 2018. године (фото Аца Ђорђевић)

Notes about life and archaeology

(short interview with Rastko Vasić, 2017)

How much did the fact that you are the son of Pavle Vasić affect the choice of your profession, and when was your first encounter with archaeology and archaeologists?

- The fact that I am Pavle Vasić's son affected my choice of profession quite a bit. Namely, when I was a senior in High School, I wanted to become a painter, but I was not infatuated with becoming a somewhat famous name or making a living off of it. I had to become something else as well. Yet, I could not decide what that "something else" should be. Since I was in the 6th grade in Secondary School, my father started suggesting that I become an archaeologist, and even consulted Miodrag Grbić, with whom he worked at the Knez Pavle Museum before the war. In the end, I accepted the idea, as none of my other alternatives were intense enough to attract me. My first encounter with archaeology and archaeologists was not until I enrolled in Faculty of Philosophy.

When did you enrol in Faculty of Philosophy and how did the studies appeal to you?

- I enrolled in the Faculty of Philosophy back in 1956. The entrance exam, which we did together with classical philology candidates, was short of candidates, only four for archaeology and six for philology, so we were all accepted. Three more candidates were accepted to the archaeology program later. Out of seven archaeology candidates, only Vesna Šaranović, Ilinka Grubić and Vojislav Sanev pursued careers in archaeology besides myself, and only Petar Petrović of the philology candidates, who later served as the director of the Institute of Archaeology in Belgrade. I admit that at the beginning I was not particularly interested in the profession, although I attended the classes regularly. Branko Gavela held classes in Prehis-

Цртице о животу и археологији

(кратак интервју са Растком Васићем, 2017. година)

Колико је чињеница да сте син Павла Васића утицала на избор Ваше данашње професије и када сте се први пут срели са археологијом и археолозима?

- Чињеница да сам син Павла Васића, утицала је веома много на мој избор професије. Наиме, у старијим разредима гимназије желео сам да postanem сликар, али како се нисам заносио да ћу бити неко чувено име, које ће живети од сликарства, требало је да будем још нешто. Шта би то нешто требало да буде, нисам могао да одлучим. Отац ми је већ од шестог разреда гимназије почео да сугерира да будем археолог, у вези с тим се консултовао са Миодрагом Грбићем, с којим је заједно радио пре рата у Музеју кнеза Павла, тако да сам то на крају прихватио јер остале алтернативе нису биле толико јаке да би ме привукле на другу страну. Иначе са археологијом и археолозима сусрео сам се у правом смислу те речи тек када сам се уписао на факултет.

Argonauts, sgraffito • Аргонаути, зграфито (1960)

Које године сте уписали факултет и како су изгледале студије?

- На факултет сам се уписао 1956. На пријемном испиту који смо полагали са класичним филолозима било је мало кандидата, четири за ар-

Добрило Николић, темпера • Dobrilo Nikolic, tempera (1964)

toric Archaeology, Jovan Kovačević in Medieval Archaeology, and Dušan Glumac in Oriental Archaeology. Classical Archaeology was taught by Miloje Vasić, who passed away on 4th November 1956. Therefore, I was too late to take his classes, yet I had the honour of attending in guard of honour next to his catafalque as a young archaeology student. Introductory seminars in Prehistory and the Antique Period were held by Dragoslav Srežović and Aleksandrina Cermanović. A lot of things were unclear to me at the time, due to countless foreign words, both in Greek and Latin, which were unknown to me, and I was uncomfortable asking any questions. The best impression made on me was by Dušan Glumac, who spoke of Egypt, Queen Hatshepsut, Thutmose, and especially Akhenaten, and therefore I almost opted for Oriental Archaeology. During that year, I diligently learned hieroglyphs and wrote the names of some of the girls I fancied in this alphabet.

Which of the professors do you remember in particular?

- We did not attend Oriental Archaeology in second year, so hieroglyphs and Akhenaten remained behind me, and I turned towards prehistory and

хеологију и шест за филологију, тако да су нас све примили. Касније су примили још троје на археологију. Археологијом су се од нас седам поред мене касније бавили Весна Шарановић, Илинка Грубић и Војислав Санев, а од филолога Петар Петровић, будући директор Археолошког института. Признајем да на почетку нисам био нарочито заинтересован за струку али сам редовно посећивао предавања. Бранко Гавела је држао часове из праисторијске археологије, Јован Ковачевић из средњовековне а Душан Глумац из оријенталне. Класичну археологију предавао је Милоје Васић који је умро 4. новембра 1956, тако да сам задоцнио да слушам његова предавања али сам имао ту част да будем, као млад студент археологије, у почасној стражи поред његовог одра. Просеминаре из праисторије и антике имали су Драгослав Срејовић и Александрина Цермановић, где ми доста ствари није било јасно због безброј страних речи, грчких и латинских, које нисам знао шта значе, а било ми је непријатно да питам. Најповољнији утисак на мене је оставио Душан Глумац који је говорио о Египту, о краљици Хачепсут, Тутмесу, Рамзесу и нарочито о Ехнатону, тако да је мало требало да се одредим за оријенталну археологију. Те године сам вредно учио хијероглифе и имена неких својих симпатија исписивао том азбуком.

Ко Вам је од професора остао у посебном сећању?

- Друге године нисмо слушали оријенталну археологију тако да су хијероглифи и Ехнатон остали иза мене и ја сам се окренуо праисторији и антици. Све више сам се упознавао са професијом коју сам изабрао, радио сам семинаре и просеминаре и потпуно се заинтересовао за археологију. Тако сам се приближио Бранку Гавели, од кога сам доста научио, не можда о археологији, многи сматрају да он није био неки стручњак, али о схватању археологије као науке, о самокритичности онога што радим, о опрезу и избегавању доношења брзих и прераних закључака, о коришћењу израза „претпостављам“ а не „мислим“ или „тврдим“ да је тако. Био је хуман, саосећао је са другима и бринуо се о ономе што радите и како вам је. Године 1958. повео ме је на ископавања Рисоваче, поред мене у екипи је био још само Илија Пушић, који је био тада апсолвент. Некако тог

the Antique period. I became more and more acquainted with the profession I had chosen, attending seminars and introductory seminars, which got me completely interested in archaeology. In this way I got close with Branko Gavela, from whom I learned a lot. Not so much about archaeology, since many considered him not that much an expert, but more of an understanding of archaeology as a discipline, about critiquing my own work, about using caution and avoiding swift and premature conclusions, about using the term “presume” rather than “think” or “claim”. He was humane; he sympathized with others and cared for your work and personal well-being. In 1958, he took me to the excavations of Risovača Cave, together with Ilija Pušić, who was graduate student at the time. Due to some crisis, the American army landed in Lebanon that month, and Gavela, otherwise known for his imagination, got scared and told Ilija that if any sort of chaos occurs, he will sign his final exam. The situation calmed down not long after, and Ilija graduated the same as everybody else. I kept con-

Karaburma, oil • Карабурма, уље (1964)

tact with Gavela further on, as he mentored my magister thesis „Illyrian Jewellery in Bosnia and Serbia“ (О илирском накиту Босне и Србије) in 1964, and dissertation “Early Iron Age Cultural Groups in Yugoslavia” (Културне групе старијег гвозденог доба у Југославији) in 1971...so one could say that we collaborated a lot.

месеца америчка војска се искрцала у Либану због неке кризе и Гавела који је био познат по великој машти, уплашио се да ће доћи до рата и рекао Илији да ће му, ако дође до хаоса, уписати у индекс да је положио завршни испит. Ситуација се ускоро смирила и Илија је нормално дипломирао као и сви други. За Гавелу сам био касније везан, код њега сам магистрирао 1964. са темом „О илирском накиту Босне и Србије“ и докторирао 1971 са темом „Културне групе старијег гвозденог доба у Југославији“, тако да смо доста сарађивали.

Поред археологије дипломирали сте и сликарство на Факултету примењених уметности?

- Као сва деца, и ја сам волео да цртам од малих ногу. Томе је знатно допринела чињеница да ми је отац Павле Васић био сликар, гледао сам шта он ради па сам га подражавао. Тако сам са 8 или 9 година начинио акварел „Вечера у Емаусу“, јер је и он радио ту композицију. Временом број цртежа и акварела које сам праврио

се смањило али не и жеља да се упишем на Академију и постанем сликар. Стога сам се после прве године на археологији пријавио за пријемни испит за Академију. Но како је мапа са радовима коју сам поднео, била више него скромна, одбијен сам без полагања испита. Испит сам тада озбиљно схватио, отишао сам у Шуматовачку улицу где је Лала Суботички држао припремну школу цртања и ту цртао годину дана. Понедељком, средом и петком од 2 до 4 ишао сам на часове археологије код Бранка Гавеле, од 4 до 6 сам цртао у Шуматовачкој а од 6 до 8 имао сам латински или грчки. У то време

саобраћај у Београду није био интензиван па сам за двадесетак минута стижао тролејбусом од Студентског трга до Црвеног крста. Следеће школске године сам био примљен у Академију примењених уметности на одсек Декоративно сликарство и ту провео пет година, прво у класи Васе Поморишца а затим после Васине смр-

Besides archaeology, you studied painting and graduated from the Faculty of Applied Arts (FAA) as well?

- As every other child, I loved drawing from an early age. The fact that my father, Pavle Vasić, was a painter, contributed to this love, as I watched him paint and imitated. Therefore, I made aquarelle "The Supper at Emmaus" (Вечера у Емаусу) when I was 8 or 9 years old, as he was creating the same composition. Eventually the number of drawings and aquarelles I created decreased, but not the intention to apply for the Art Academy and become a painter. Therefore, after finishing my first year of archaeology, I applied for the entrance exam at the Art Academy, but as my portfolio was more than modest, I was rejected without taking the entrance exam. At that point, I took the entrance exam more seriously, went to Šumatovačka Street where Lala Subotički held preparation courses in drawing, and participated there for a year. On Mondays, Wednesdays and Fridays I had archaeology classes with Branko Gavella from 2 to 4 PM, drawing in Šumatovačka Street from 4 to 6 PM, and Latin or Greek classes from 6 to 8 PM. The traffic in Belgrade was not as intense as it is nowadays, so I could get from Studenski Trg (Students Square) to Crveni Krst (Red Cross) by trolley in about 20 minutes. I was accepted at the Academy (the name was changed to Faculty in 1973) of Applied Arts, Department of Decorative Painting in following year, where I spent the next five years, first in Vasa Pomorišac's class and then later, when Vasa Pomorišac died in Vinko Grdan's class. I learned everything at the FAA except for oil painting, so I started oil painting at home during my fourth year, initially under the mentorship of my father. He introduced me to other secrets of oil painting in the following year, so I gradually mastered the technique the same year I graduated from the FAA. In the meantime, I enrolled in master studies of archaeology, so I could not completely dedicate myself to painting, although I drew and painted whenever circumstances allowed me to... sometimes more, sometimes less. Due to a certain lung issue, I spent several months at the University Hospital Medical Centre Bežanijska Kosa back in 1964, where I painted more than 40 portraits of patients and hospital personnel in tempera technique. I spent the school year of 1965/66 in Greece on a scholarship from the Greek government. My work there was primarily based on archaeological librar-

ти код Винка Грдана. У Академији сам научио све што је требало сем сликања уљем, па сам на четвртој години почео да сликам уљем код куће где ми је прве подуче дао отац. Следеће године ме је упутио у остале тајне те технике тако да сам је временом савладао, управо оне

Milija from Mala Moštanica, tempera •
Милија из Мале Моштанице, темпера (1964)

године кад сам завршио Академију. У међувремену сам се уписао на магистарске студије на археологији тако да нисам могао, завршивши Академију, да се потпуно посветим сликарству али сам цртао и сликао увек када су околности то дозвољавале, некад више, некад мање. Тако сам 1964. због проблема на плућима провео неколико месеци на Бежанијској коси где сам насликао темпером преко 40 портрета болесника и болничког особља. Школску 1965/66. провео сам у Грчкој са стипендијом грчке владе. Ту сам превасходно радио у археолошким библиотекама али и сликао античке мотиве у Атини, Делфима, Олимпији, аквареле и темпере малог и великог формата, на основу којих сам идуће године био примљен у Удружење ликовних уметника Србије. Уљем сам сликао у Београду код куће у једном углу собе у про-

ies, but I also painted antique motifs in Athens, Delphi, and Olympia, and small and large format aquarelles and tempera paintings. Based on those works, I was accepted into The Association of Fine Artists of Serbia (ULUS). I created oil paintings at home in Belgrade, in an improvised studio in the corner of the room. The studio came to life when I started painting and ended when I finished. I most often painted still life, which was the most rewarding motif in such conditions, although I reflected on other motifs as well. Generally, I remained a realist since the lack of time continuity did not allow realism to make a leap forward, although the question remains if I was even capable of abandoning it. On the other hand, my love for the antique motifs, architecture, and sculpture kept me going, not only on later journeys through Greece, but in the British Museum as well, where I had spent numerous hours drawing and painting The Parthenon Frieze and The Amazonomachy frieze from Mausoleum at Halicarnassus. Due to other obligations - primarily archaeology based ones - I have not painted for the last ten years or so, since painting requires time, space, and temper...especially after a somewhat longer intermission. I am not saying that I will never take a paintbrush into my hands again, but that won't happen in the near future. Nowadays, it is quite difficult to pursue two professions with equal success. Circumstantially, I chose the one that imposed itself, due to the fact that it provided a safer future. For me personally, it is important that I have achieved my dream and became exactly what I wanted – a painter in a “professional” meaning.

How did you arrive at The Institute of Archaeology and who were your colleagues in the collective at the time?

- The Institute selected my application for the position of Research Trainee and I began on 16th of January 1969. The director was Đurđe Bošković,

визорном атељеу који је настајао кад сам почео са сликањем и нестајао кад сам завршио. Најчешће сам сликао мртве природе које су биле најзахвалнији мотив у тим условима мада сам се огледао и у другим темама. У основи сам остао реалиста јер недостатак временског континуитета није дозволио да тај реализам начини корак даље мада је велико питање да ли бих уопште био у стању да га напустим. С друге стране моја љубав према сликању античких мотива, архитектуре и скулптуре, држала

Still-life, oil • Мртва природа, уље (1964)

ме је и даље, не само на каснијим путовањима по Грчкој, него и у Британском музеју где сам провео многе сате цртајући и сликајући Партедонски фриз и фриз Амазономахије из Халикарнаса. Последњих десетак година не сликам због других обавеза, пре свега археолошке природе, јер сликање захтева и време и простор и расположење, посебно после дужег прекида. Не кажем да нећу поново узети четкицу у руке али се то неће догодити у некој блиској будућности. Тешко је у данашње време бавити се двама професијама једнако успешно. Стицајем прилика изабрао сам ону која се сама наметнула јер је пружала сигурнију будућност. Мени је важно да сам свој сан остварио и постао оно што сам желео – сликар у „професионалном“ смислу те речи.

the Senior Research Associates were Miodrag Grbić, Radivoje Ljubinković, Pavle Mijović, and Dušanka Vučković, while the backbone of the Institute was represented by Vladislav Popović, Bora Jovanović, Vojislav Trbuhović, Ljubica Zotović, Slavenka Ercegović, Maja Parović-Pešikan, and architects Nevenka Petrović and Mirko Kovačević. I was amongst the young ones, together with assistants Dušica Minić and Petar Petrović. Similar to other collectives, there were stories and gossip going around, but since I was new and uninformed I did not bother to find out more about it. Because of that, working community meetings, which included both the research and non-research personnel, resembled family gatherings, with only sporadic harsh words. The soul of the Institute and the “family” was the secretary and librarian Nada Mandić, who through her actions, entrepreneurship, interest, compassion, and sacrifice knew how to connect research and administration, scholarly literature with joint work, people and resources, archaeological authorities and young colleagues who just started pursuing research career with complex regulations of the Službeni Glasnik.

You spent your lifetime's work at the Institute of Archaeology. In hindsight, if you could chose, would you choose some other institution?

- No, I would not. I believe that the Institute is an ideal place for individuals pursuing careers in research. They have freedom of flow and travel resources, often limited but sufficient for certain achievements, and therefore there is nothing to interrupt them on their desired professional course. Museums of course have certain advantages, but also greater limits, and the Faculty was not suitable for me since I am not a lecturer by nature, which makes it a good thing for me not becoming a professor.

Како сте дошли у Археолошки институт и ко је тада радио у колективу?

- Био сам изабран на конкурс Института за место приправника и ступио на дужност 16. јануара 1969. Директор је био Ђурђе Бошковић, старији сарадници су били Миодраг Грбић, Радивоје Љубинковић, Павле Мијовић и Душанка Вучковић,, а ударну снагу су представљали

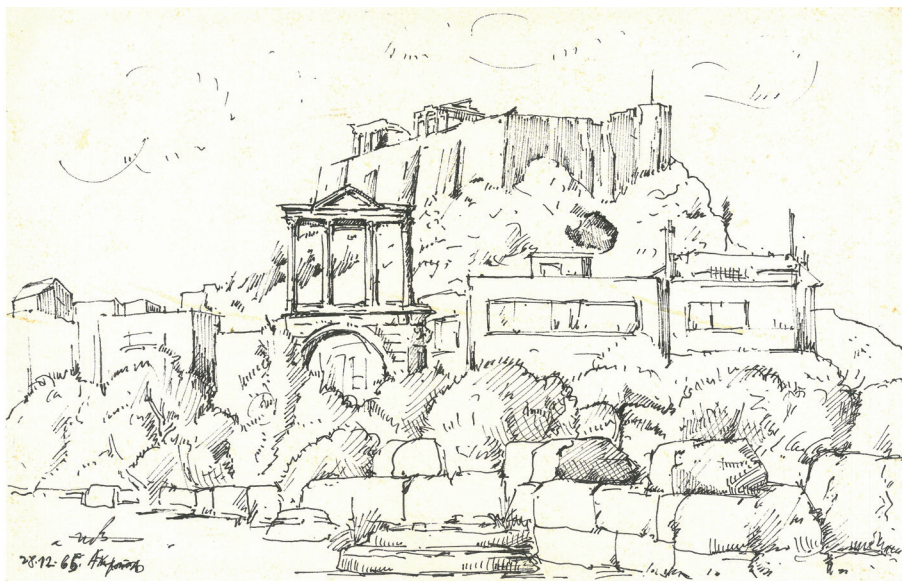

August, Kurzenbettli, aquarelle • Аугст, Курценбетли, акварел (1965)

Владислав Поповић, Бора Јовановић, Војислав Трбуховић, Љубица Зотовић, Славенка Ерцеговић, Маја Паровић-Пешикан, и архитекти Невенка Петровић и Мирко Ковачевић. Ја сам био сврстан у оне млађе, заједно са асистентима Душицом Минић и Петром Петровићем. Као у свим колективима, било је прича и оговарања али како сам био нов и неупућен, нисам се трудио да о томе много сазнам. Због тога су ми састанци радне заједнице, која је обухватала научно и ненаучно особље, личили на породичне скупове где тек покатак дође до неке оштрије речи. Душа Института и те породице била је секретар и библиотекар Нада Мандић, која је својим деловањем, предузимљивошћу, интересом, саосећањем и пожртвовањем умела и знала да повеже науку са администрацијом, стручну литературу са удруженим радом, људе и средства, археолошке ауторитете и омладинце који су почињали научну каријеру са сложеним правилницима из Службеног гласника.

Which of the Institute directors do you remember in particular and why?

- Đurđe Bošković without a doubt. When a young man arrives at a company, it seems as if the gap between him and the director is great, insurmountable, and considers the director a distant and inaccessible person. Later, when a young person is further involved with the job, he gets to meet with the collective, advances and cares for his job, and starts considering himself a part of the working community. Therefore, he cares about both the company and personal success, gets to know the director, meets him, and realises that he is a man of flesh and blood, and further cares about helping the director in his aspirations of making the company leap forward. Thereafter, the stance towards the director develops, as he becomes closer and more understandable. It was the same in my case. When Bora Jovanović and Vlada Kondić became directors, I was a member of the collective for a

Acropolis • Акропољ (1966)

while, and considered the Institute as my other home. I got to know them and develop a close connection with them. I did not consider them as some sort of untouchable directors. It was different with Đurđe. Although I had advanced in titles and knowledge, the distance between us remained, maybe due to the age difference, or perhaps due to the circumstances of my first contact with him and the Institute, which was not pleasant at all. It was an interesting experience, which deserves a short talk in this place. My graduation work on Greek

Цео радни век сте провели у Институту. Да сте могли да бирате и гледајући са ове временске дистанце, да ли бисте се сада определили за неку другу институцију?

- Не, не бих. Мислим да је Институт идеално место за особе који желе да се баве научним радом. Имају слободу кретања и путовања, средства, често у ограниченом обиму али опет довољна да се нешто постигне, ништа их не спречава да се крећу у правцу у којем су наумили. Музеји имају своје предности али такође већа ограничења, а факултет ми није одговарао јер по природи нисам рођен за предавача па је добро што нисам постао професор.

Ко Вам је од директора остао у посебном сећању и због чега?

- Несумњиво Ђурђе Бошковић. Кад један млади човек стигне у неко предузеће, њему се чини да је дистанца између њега и директора огромна, непремостива, и сматра

директора за неку далеку и недостижну личност. Касније кад уђе у посао, упозна се са колективом, напредује, заволи оно што ради, почне да се сматра делом целине у којој се налази, стало му је до успеха и предузећа и свог личног, дође у ближи контакт са директором, упозна га, види да је то човек од крви и меса, буде му стало да помогне директору у настојањима да предузеће успе и чини кораке унапред. Онда се и његов став према директору мења, ближи му је и разумљивији. Тако је било и са мнош. Када су Бора Јовановић и Влада Кондић постали директори,

био сам дуго члан колектива, осећао Институт као своју кућу, упознао сам их и успоставио сам близак контакт са њима. Нисам их сматрао као неке недодирљиве директоре. Са Ђурђем је било друкчије. Иако сам напредовао у знањима и знањима, та дистанца је остала до краја, можда и због разлике у годинама. А можда и због првог додира са њим и са Институтом који није био баш пријатан. То искуство је занимљиво па ћу овде да га укратко изложим. Мој дипломски

Archaic influences on Illyrian plastic (the adjective “Illyrian” was quite fashionable at the time), in my opinion, provided something new in archaeology, so as I was young and ambitious, I decided to write a paper on it. Grbić, who always supported and encouraged promising young individuals and considered me as one of those, suggested that I submit the paper to *Starinar* (Старинар) journal, which I accepted. In that time, back in 1964, all of the papers submitted to *Starinar* were read at the Institute’s sessions, which were held at 12pm on Mondays, in Hall 1 on the first floor of SASA (Serbian Academy of Sciences and Arts), and numerous audience members subsequently discussed them. With jitters, I read my paper, and just as I finished, Đurđe Bošković, who sat in the first row, stood up and scolded Grbić for proposing such a beginner and dilettante paper for *Starinar*, and ended up the session without further discussion. Perhaps he did not use exactly the word “dilettante”, but certainly

Parthenon Frieze, tempera • Партенонски фриз, темпера (1967)

something similar. Everybody, including me, was surprised, so, ashamed and crestfallen, I stood up and got lost from the SASA as fast as possible. I later found out that his reaction was due to having overheard some young doctors of archaeology behind him plotting to destroy me in the discussion, and in order to save any further embarrassment, he rounded up the session. I was quite disappointed after that, although I had later realised that he did

рад о грчким архајским утицајима на илирску пластику (придев „илирски“ био је у то време веома у моди) доносио је по мом мишљењу нешто ново па, млад и амбициозан, одлучим да напишем један чланак о томе. Грбић, који је увек подржавао и храбрио младе људе који су обећавали, а мене је убрајао у такве, предложи ми да тај чланак понудим Старинару и ја оберучке прихватим. У то време, 1964, сви радови за *Старинар* су читани на седницама Института понедељком у подне у сали 1 на првом спрату САНУ, и бројна публика је расправљала о њима. Уз доста треме, прочитао свој састав и када сам завршио, дигне се Ђурђе Бошковић који је седео у првом реду, изгрди Грбића што је предложио да један почетнички и дилетантски рад буде понуђен Старинару и закључи седницу без даље дискусије. Можда није рекао баш „дилетантски“ али свакако нешто слично. Сви су били изненађени а ја, посрамљен и по-

куњен, дигнем се и изгубим што је могуће брже из Академије наука. Касније сам чуо да је његова реакција уследила јер је током предавања чуо неке младе докторе археологије иза себе како се договарају да ме у дискусији исеку на комаде, па да не дозволи још већу бруку, прекинуо је седницу. Био сам доста разочаран после тога али сам касније схватио да ми је учинио услугу. Јер да је пустио да ме млади доктори искасапе, могло се десити да ми се археологија и археолози смуче за сва времена, пођем неким другим путем и напустим ову дивну науку заувек. Тако нисам штампао тај рад у *Старинару* него у

Живој Антици захваљујући Милошу Ђурићу, а у *Старинару* сам објавио први пут један други рад седам година касније у броју XX посвећеном баш Ђурђу Бошковићу. После тога ми је у том нашем угледном часопису изашло још много чланака, а коју годину потом постао сам члан редакције, што сам још увек, ево већ преко 40 година.

me a favour. If he had left the young doctors to butcher me, there was the possibility of me being sick of archaeology and becoming an archaeologist for good, and I may have started another path in life and left this beautiful discipline forever. The paper was not published in *Starinar*, but in *Živa Antika* (Жива антика) thanks to Miloš Đurić, and seven years later, I published my first paper in *Starinar*, in issue number 20 which was dedicated to Đurđe Bošković. Afterwards, a number of my papers were published in our reputable archaeological journal, and several years after I became an editorial board member, a position that I hold even now, more than 40 years later.

Unlike most archaeologists, you did not “live” out on the field. Is there a particular reason for that, or did you just simply like writing and working with archaeological material more?

- The truth is that I have not spent as much time on the field as some other archaeologists, but taking everything into account, it cannot be said that I was not on excavations at all. I worked on two long campaigns in Sirmium in 1962 (site 28) and 1968 (site 37). I spent some time in Ulcinj as well in 1969 and 1984, and directed four campaigns at the Velesnica site, two longer in 1981 and 1982 and two shorter in 1980 and 1984. I have spent five months in 1965, three in 1966 and six in 1967 on excavations of Augusta Raurica near Basel, so I have “lived” on the field there. I directed the excavations at the Mesocco site in Graubünden in 1971 for almost five months, and in 1993, 1994 and 1995 I have participated in excavations of Mooghaun Hillfort near Ennis in Ireland for between six to eight weeks. My short campaigns include excavations of the Risovača Cave in 1958, Porečka Reka in 1969 with Vojislav Trbuhović, and excavations in the vicinity of Čačak with Milorad Stojić and Lidija Nikitović between 1996 and 2000. I have also participated as a draftsman on the excavations of Argos in 1966, which were

За разлику од већине археолога, Ви нисте “живели” на терену. Да ли постоји неки посебан разлог за то, или сте просто више волели да се бавите писањем и обрадом материјала?

- Истина је да нисам провео на теренима онолико дуго као неки други, али кад се све сабере, не може се рећи да нисам био на ископавањима. У Сирмијуму сам учествовао у две дуге кампање 1962. (локалитет 28) и 1968. (локалитет 37), у Улцињу сам такође био у два маха 1969. и 1984. дуже времена, радове у Велесници сам водио

Cybele from Delphi, oil • Кибела из Делфа, уље (1968)

у четири кампање, две прилично дуге 1981. и 1982. и две краће 1980. и 1984. Провео сам на ископавањима Аугусте Раурике код Базела пет месеци 1965, три месеца 1966. и шест месеци 1967, дакле тамо сам „живео“ на терену. Водио сам радове у Мезоку у Граубиндену 1971. готово пет месеци, док сам 1993, 1994. и 1995. учествовао у ископавањима градине Мухон код Ениса у Ирској сваке године по шест до осам недеља. У краће кампање убрајам ископавања Рисоваче 1958, Поречке реке 1969. са Војиславом Трбуховићем, ископавања са Милорадом Стојићем и Лидијом Никитовић околине Чачка од 1996. до 2000. и учешће у својству цртача у ископавањима Аргоса 1966. која је водила Француска школа у Атини. Међутим, имате право. Било је лета када сам био запослен у Институту а стицајем различитих околнос-

conducted by the French School in Athens (*École française d'Athènes*). Nevertheless, you are on the point. There were summers when I was busy at the Institute, and due to various circumstances did not visit the field, so I wrote research and professional papers and had summer vacations with my family. Later, I had started collecting material for the PBF (*Prähistorische Bronzefunde*) series, which implied frequent travels around and visits to museums and collections, not only in the country but also abroad. Such work, which allowed me to discover new and unpublished archaeological finds, could easily be compared with field research. However, it can be said that writing suited me more than fieldwork.

You were one of the youngest (at the time) authors of certain chapters in the legendary The Prehistory of the Yugoslav Countries (Праисторија југославенских земаља). What were the attitudes of Benac, Čović, Gabrovec, Garašanin, and other greats of ex-YU archaeology towards you?

- It was quite friendly, as it did not seem as I was a younger colleague. If it wasn't for Alojz Benac, "The Prehistory of the Yugoslav Countries" would never have come to life. He was the only one that could organize the work on the publication and assemble the team. He was competent and wise enough to realise how to pull that off, and he was in Sarajevo, a perfect place for such a project at the time. Such an effort should never be forgotten and it surprises me that his name is left out of the *The Serbian Encyclopaedia*, even though Bora Jovanović and I nominated him in the name of our editorial board. I was on good terms with Bora Čović as well, who prepared the sixth volume of *The Prehistory of the Yugoslav Countries* "Aegean and Greek influences in the Balkans" (Егејски и грчки утицаји на Балкану). We started working on that, and then Yugoslavia fell apart and everything went nuts. I met Stane Gabrovec back in 1965 while he held a lecture about Stična in Basel. I approached and

ти терен нисам ни видео, писао сам научне и стручне саставе и летовао са породицом. Касније када сам почео да скупљам материјал за серију ПБФ, требало је доста путовати наоколо и обићи музеје и збирке, не само у земљи него и иностранству, па би тај рад где сам откривао нов и непознат материјал, могао да се упореди са ископавањима у правом смислу те речи. Ипак, све заједно, могло би се рећи да ми је писање одговарало више од терена.

Један сте од (тада) најмлађих аутора поглавља у легендарној Праисторији југославенских земаља. Какав је био однос Бенца, Човића, Габровца, Гарашићина и других великана ех-Ју археологије према Вама?

- Био је пријатељски, није се осећало да сам млађи колега. Да није било Алојза Бенца, „Праисторија југославенских земаља“ не би никада настала. Он је био једини који је могао да организује рад на њој и да окупи екипу, био је способан и mudar да зна како то да изведе и налазио се у Сарајеву, у то време на правом месту за такав подухват. То никада не треба заборавити и чудим се да је у Српској енциклопедији изостављено његово име иако смо га Бора Јовановић и

Athens • Атина (1968)

ја у име наше редакције предложили. Са Бором Човићем сам био такође у добрим односима, он је припремао шесту књигу ПЈЗ-а „Егејски и грчки утицаји на Балкану“, почели смо да радимо на томе, а онда је дошло до распада Југославије

congratulated him, and he was happy when he heard someone addressing him in a “Yugoslav” language. Later, at editorial board meetings, he insisted on more space for Slovenian archaeological material in the volume, and he was, to a certain extent, right. Namely, Slovenians knew more about their Iron Age than we did about ours. I had less contact with Šime Batović and Ružica Bižić. I attended Classical Archaeology, held by Milutin Garašanin, starting in 1958, when he was chosen as professor in the place of Miloje Vasić. I wrote my 29th November student theme (similar to the pre-war Saint Sava theme) on the subject “Mycenaean Influence in the Mediterranean” (Микенски

Profile, Kurzenbettli, oil • Профил, Курцентбетли, уље (1968)

утицаји на Средоземљу) under his tutorship, and won the third prize with it. I also graduated under his mentorship in 1961 with the subject “Influences of Greek Archaic Art on Illyrian Plastic” (Утицаји грчке архајске уметности на илирску пластику). He reviewed my paper for *The Prehistory of the Yugoslav Countries V, Iron Age*, on multiple pages, and he was often right, although in some places not so much. I went minutely through Garašanin’s remarks together with Benac, stated my opinion, and he agreed with me.

Are you still proud of your chapters in The Prehistory of the Yugoslav Countries?

- Certainly. The fact that Benac and Čović invited me to participate and write 13 chapters on the Iron Age of the eastern part of Yugoslavia represents,

и све је отишло у тандарију. Станета Габровца сам упознао 1965. када је држао предавање о Стични у Базелу, пришао сам му и честитао и он се обрадовао кад је чуо да му се неко обраћа на „југословенском“ језику. Касније на састанцима редакције, инсистирао је да се већи простор у књизи да словеначком материјалу, у чему је донекле имао право. Они су о свом жељезном добу знали тада много више него ми о нашем. Са Шиметом Батовићем и Ружицом Бижић био сам мање у контакту. Код Милутина Гарашанина сам слушао класичну археологију од 1958. када је изабран за професора уместо Милоја Васића, код њега сам писао двадесет-

деветоносембарски темат (пандан предратном студентском светосавском темату) са темом „Микенски утицаји на Средоземљу“ за који сам добио трећу награду, код њега сам и дипломирао 1961. са темом „Утицаји грчке архајске уметности на илирску пластику“. Он је извршио рецензију мога текста за ПЈЗ на више страна, где је често био у праву али на доста места и није. Прошао сам са Бенцем лагано све те примедбе, изнео му своје мишљење и он се сложио са мном.

Да ли сте и даље поносни на поглавља у ПЈЗ-у?

- Да, наравно. Чињеница да су ме Бенац и Човић позвали да у њој учествујем и да напишем 13 поглавља о гвозденом добу источног дела Југославије представља, чини ми се, највише признање које сам добио за свој рад на пољу археологије. Отада је прошло много времена, у свих шест југословенских република извршена су у праисторији значајна открића која умногоме означавају корак унапред у нашем познавању археолошке истине, али не постоји ново синтетично дело које даје један такав јасан „Stand der Forschung“ целе ове територије нити ће ико бити у стању да га сачини. Због тога оно остаје трајан споменик југословенске археологије и некадашњих њених могућности.

in my opinion, the highest recognition I have received for my work in archaeology. It's been a while since then, and significant breakthroughs in prehistoric archaeology, marking a leap forward in our quest for archaeological truth, were made in all six of the former Yugoslav republics, but there is not a single synthetic work which provides a sort of clear „Stand der Forschung“ for the entire territory, and there won't be anyone capable of creating it again. Therefore, it remains a permanent monument to Yugoslav archaeology and its former potential.

It is known that of all the ex-YU archaeologists, you wrote the most monographs for the Prähistorische Bronzefunde series, which stops publishing soon. Do you have any advice or suggestions on the matter?

- *The Prehistoric Bronze Finds* or shortened PBF (*Prähistorische Bronzefunde*) is a precious publication in which Bronze and Iron Age finds are typologically classified and defined by function, chronology and territorial distribution. It is a priceless handbook for all the archaeologists dealing with Bronze or Iron Age in Europe. It is divided into 20 sections, which are based on types of archaeological material and subsequently studied according to countries or geographical regions. So far, there have been almost 200 monographs, in which some shapes, like axes or swords, covered almost the entire territory of Europe and provided overall representation of distribution of such finds and their types. Unfortunately, the series ceases to be published after 50 years, and did not cover all that was needed. Even so, this series of monographs, as I have already mentioned, will be a massive help in the future, for all of the researchers involved in the subject. What can be done, and is being done, is finishing the unfinished publications. In that manner, our colleague from the Institute of Archaeology, Aleksandar Kapuran, together with Mario Gavranović from the Institute for Oriental and European Archaeology in Vienna, is finishing a monograph on Late Bronze Age axes from our territory, which was too late to be included in PBF.

You are also known for the fact that you have collaborated with foreign colleagues to a great extent. Which one of them would you mention?

- A curator from the least important domestic museum that has a problem and believes that a foreign

Познато је да сте од свих ex-Yu археолога Ви написали највише монографија у едицији Prähistorische Bronzefunde која ускоро престаје да излази. Имате ли неки савет или предлог по овом питању?

- Праисторијски бронзани налази или скраћено ПБФ је драгоцену серију публикација где су метални налази бронзаног и гвозденог доба разврстани типолошки и одређени по функцији, хронологији и распрострањености. Она представља непроцењив приручник за све ар-

Brother Čedomir in the litewka, oil • Брат Чедомир у литевци, уље (1968)

хеологе који се баве бронзаним и гвозденим добом у Европи. Подељена је у 20 одељака према врсти материјала и обрађивана према земљама или географским регионима. До сада је изашло готово 200 монографија, у којима су неки облици, као секире или мачеви, покрили готово читаву територију Европе, тако да дају комплетну слику о распрострањању тих врста материјала и њихових типова. Нажалост,

colleague can help him on the issue should write to him and ask for help, and the help will be provided, with ubiquitous exceptions of course. It is rumoured that archaeologists, second to Esperantists, are the most connected group in the world. I have experienced the truth of such a statement while I was collecting archaeological material for the PBF series, but also on several occasions before that, while asking for some data for some of my other papers. Out of the many foreign colleagues I have collaborated with, I would like to mention Helmut Bender, with whom I excavated the Kurzenbettli site in Augusta Raurica. He directed excavations and prepared his doctoral thesis in Basel on that

mansio, and I acted as his collaborator, assistant and draftsman. We worked together for three years, and of course, we had some differences during that period, all of which were settled. After that, we lost touch for several years before we met again as old friends in Munich, and are still great friends to this day. Meanwhile, he had become a professor of Roman Archaeology at the Passau at Danube University, where he later retired. I was also close with Bernhard Hänsel, professor at the Free University in Berlin (*Freie Universität*), who is well known to all Yu-

goslav archaeologists. The first time I met him was in Novi Sad at the Annual meeting of the Serbian Archaeological Society in 1979. I was just preparing to visit the Philip of Macedon exhibition in Thessaloniki, so we made a plan for me to visit his excavations at the Kastanas site, which were coming to an end. On that occasion, he expressed a desire for the next site he excavates to be located in southern Serbia, and that he would gladly collaborate with the Institute of Archaeology in Belgrade. I accepted the proposition and arranged everything necessary with Bora Jovanović, the director of the Institute at the time. We conducted a survey of the Vranje area in autumn 1981, together with our colleague Olgica Palmarević from the National Museum in Vranje, however we did not detect any suitable sites. Due to the political ten-

серија је престала после 50 година да излази, а није покрила све што је требало. Но и овако, ова серија, како сам већ рекао, представља велику помоћ у будућности за све оне који се баве овом проблематиком. Оно што може да се уради и што се већ ради, то је да се започете а незавршене публикације доврше. У том смислу наш колега Александар Капуран заједно са Мариом Гаврановићем из Бечког Археолошког института, довршава монографију о секирама касног бронзаног доба са наше територије, која је задоцнила да буде укључена у ПБФ. Било би добро да се ради у том смислу и даље.

Sketch of the Siege of Belgrade 1717, oil • Скица за Опсаду Београда 1717, уље (1970)

Познати сте и по томе што сте интензивно сарађивали са иностраним колегама. Које од њих бисте поменули?

- Кустос у најбезначајнијем нашем музеју, ако има неки проблем за који мисли да му може помоћи неки инострани колега, треба да му пише и моли за помоћ и он ће ту помоћ, уз изузетке којих свуда има, и добити. Прича се да су археолози после есперантиста најповезанија групација на свету. Да има истине у томе, искусио сам при сакупљању материјала за ПБФ књиге, али такође и пре тога када сам тражио податке за неке друге радове. Од многих иностраних колега са којима сам сарађивао поменуо бих Хелмута Бендера с којим сам ископавао локалитет Курценбетли у Аугусти Раурики. Он је водио ископавања и припремао се да на том

sion as a result of the turmoil in Kosovo and Metohija at the time, he abandoned the idea of southern Serbia and focused on the north, where he worked with Predrag Medović and the Museum of Vojvodina on the Feudvar site near Mošorin in Bačka for years to follow. We continued to see each other, and I visited the Feudvar site on several occasions as a guest. He was quite connected with Serbia and even during the sanctions he had invited archaeologists from Serbia to archaeological conferences in Germany, although there was a general recom-

римском мансију докторира у Базелу а ја сам му био испомоћ, асистент и цртач. Три године смо радили заједно, било је неких неспоразума за то време, који су били превазиђени, после смо изгубили један другог из вида, срили се поново у Минхену после више година као стари пријатељи и то пријатељство се одржало до данашњег дана. Он је у међувремену постао професор римске археологије на универзитету у Пасау на Дунаву и ту је био пензионисан. Био сам близак и са Бернардом Хенселом, професо-

Ann Vasić, oil • Ана Васић, уље (1972)

mendation for such thing not to be done. He greatly honoured Serbian archaeology when in 2008 he came to Zaječar and held a lecture at the Annual meeting of the Serbian Archaeological Society, which marked the 125th year of its existence. Unfortunately, Hänsel passed away last year in April 2017, right before his eightieth birthday. I would also inevitably mention the collaboration with Albrecht Jockenhövel, the editor in chief of the PBF series. I met him in Dresden in 1982, when I realised the significance of the PBF series for the first time. Later, although I considered myself as one

Ann • Ана (1973)

ром Фрај универзитета у Берлину, кога добро познају сви југословенски археолози. Срео сам га први пут у Новом Саду на скупу археолошког друштва 1979. Управо сам се спремао да идем у Солун да видим изложбу Филипа Македонског, и договоримо се да посетим и његова ископавања Кастанаса, која су била при крају. Он ми ту изложи жељу да следећи локалитет који буде ископавао буде у јужној Србији и да би у том смислу радо сарађивао са Археолошким институтом. Прихватио сам и о свему се договорио са Бором Јовановићем који је тада

of the possible authors of the series, I had no idea how to contact him. Then, an incident happened... although it is said that nothing happens by accident. In autumn 1984 our library received his letter from Münster, where he worked as professor, about a book exchange. I took the opportunity of responding to that letter myself, instead of Verona Miletin (Nada Mandić had already been retired at the time), and in the very end of the letter mentioned that I would gladly cooperate on the PBF series with volumes on fibulae and pins from eastern Yugoslavia. He responded positively and suggested that I contribute a volume about sickles as well. Our collaboration began and became more intensive over time. After the breakup of Yugoslavia, I proposed the title "Central Balkans" instead of "Eastern Yugoslavia", which was accepted. He did not care for politics, so the volume about sickles was printed while under sanctions in 1994, and the fibulae volume during the bombing in 1999. Volumes on pins and torques followed, as well as the volume on spears. Jockenhövel helped me a lot with the spears, as the typology is quite complex, and thanks to him the volume was on time, before the series conclusion. Finally, I should without a doubt mention my connection with Irish archaeologists, first of all being George Eogan, the professor of Prehistoric Archaeology in Dublin, who held a lecture on his excavations in Knowth at the Institute in 1969, and participated in an international conference on the Bronze and Iron Age in Čačak in 2002. I should also mention my connection with Eoin Grogan, professor at the Maynooth University, who invited me to participate in excavating prehistoric hill-fort of Mooghaun in southwestern Ireland between 1993 and 1995.

Is there any particular archaeological problem you wanted to address to, and did not manage until now?

- No. I have finished everything of significance I needed to finish. Truth to be told, I did not publish the excavations of the Velesnica site, but there were some objective reasons involved. After all, only a handful of sites from Đerdap are completely published. On the other hand, in the Proceedings of the symposium in Edinburgh in 2000, which were published in 2008, I provided numerous data on the Velesnica site, which editor Clive Bonsall skilfully separated into chapters and in that way made them quite presentable. Two years ago, Bon-

био директор Института. У јесен 1981. обавили смо рекогносцирање Врањског подручја, заједно са Олгицом Паламаревић из Врањског музеја, међутим идеални локалитет нисмо нашли. Имајући у виду и напету политичку ситуацију због немира на Косову и Метохији у то време, он одустане од јужне Србије и усмери се ка северу где је следећих година са Предрагом Медовићем и Војвођанским музејом ископавао

Kerameikos, aquarelle • Керамејкос, акварел (1974)

Knossos, oil • Кносос, уље (1978)

Феудвар код Мошорина у Бачкој. Наставили смо да се виђамо и дружимо, био сам неколико пута на Феудвару као гост, он је био веома везан за Србију па је и у време санкција позивао археологе из Србије на научне скупове у Немачкој иако је постојала препорука да то не чини. Учинио је српској археологији велику част када је дошао 2008. у Зајечар и одржао предавање на скупу Српског археолошког друштва које је обележавало 125 година постојања. Хенсел је, нажалост, умро ове године, априла

sall published the analysis of bone samples that he took back in 2000, and finally provided us with the absolute dates for Velesnica. Besides that, several aspects of material culture were processed by other authors, such as Josip Šarić, Dragana Antonović, Gordana Mikić, Srboljub Živanović, Mirjana Roksandić and Slaviša Perić. Therefore, my conscience is quiet.

Theseion, aquarelle • Тезејон, акварел (1983)

Wicklow, aquarelle • Виклоу, акварел (1992)

What is the future of Serbian archaeology?

- Frankly, I do not know. If you look at the circumstances surrounding us, not only in Serbia, but in the world generally, and that not only is the culture endangered but the civilisation itself, then a person should be concerned about the archaeology as well. But, let's hope and believe that new generations of archaeologists will be committed to their job, that the money won't be their goal but rather medium in life, and that they will find the strength to fight for this noble discipline.

2017, пред свој осамдесети рођендан. Навео бих неизоставно и сарадњу са Албрехтом Јокенхевелом, главним уредником ПБФ серије. Упознао сам га у Дрездену 1982. када сам први пут и схватио значај ПБФ серије. Касније сам помишљао да бих и ја могао да будем аутор неке од тих књига али нисам знао како да му се обратим. Онда ми је случај помогао мада се каже да се ништа не дешава случајно. У јесен 1984. наша библиотека добије његово писмо из Минстера, где је био професор, у вези са разменом књига, ја улучим прилику, одговорим уместо Вероне Милетин (Нада Мандић је тада била у пензији), и поменем на крају писма да бих радо сарађивао у ПБФ серији са свескама о фибулама и иглама из источне Југославије. Он одговори веома позитивно и предложи ми да обрадим и српове. Тако је почела наша сарадња која је временом бивала све интензивнија. После распада Југославије, предложио сам да назив буде „Централни Балкан“ уместо „источна Југославија“, што је прихваћено. Ни он није много марио за политику, српови су штампани у време санкција 1994, а фибуле у току бомбардовања 1999. Следиле су књиге о иглама и торквесима а онда књига о копљима. Јокенхвел ми је ту много помогао јер је код копаља типологија доста сложена, тако да је захваљујући њему књига изашла на време, пре закључења едиције. Најзад, треба свакако да поменем везу са ирским археолозима, пре свега са Џорџом Оганом, професором праисторијске археологије у Даблину, који је 1969. одржао у нашем Институту предавање о својим ископавањима у Науту, и учествовао на међународном скупу о бронзаном и гвозденом добу у Чачку 2002, и са Оеном Гроганом, данас професором на универзитету у Мејнуту, који ме је позвао да учествујем у ископавањима праисторијске градине Мухон у југозападној Ирској 1993-1995.

Да ли Вам је остао неки посебан археолошки проблем који сте хтели да обрадите, а нисте до сада стигли?

- Не, није. Завршио сам све значајно што је требало да завршим. Истина, нисам публиковао ископавања Велеснице али су ту постојали објективни разлози. Уосталом, мало је локалитета са Ђердапа потпуно публиковано. С друге стране у Актима Симпозијума у Единбургу 2000, која су изашла 2008, дао сам о Велесници

Are you pleased with the current generation of archaeologists?

- The answer I just gave is partially based on the new generation in our country and neighbouring areas, which is active at the moment, and which I had the opportunity to meet.

If you did not pursue a career in archaeology, what would you be?

- I would become a painter and probably something else. What else, I do not know.

Lastly, could you tell us something about your literary works?

- My mother Vera taught me how to read and write before I started going to elementary school and in order to display that knowledge as soon as possible, I wrote my first book "Former and Present Wars" (Негдашњи и садашњи ратови). It was the time of the occupation, my father was prisoner of

доста података које је уредник Клајв Бонсел вешто изделио на поглавља тако да је све веома јасно презентовано. Бонсел је пре две године објавио резултате анализе коштаних узорака које је узео 2000. тако да смо коначно добили и апсолутне датуме за Велесницу. Уз то неки аспекти материјалне културе су обрађени посебно од стране других аутора, Јосипа Шарића, Драгане Антоновић, Гордане Микић, Србољуба Живановића, Мирјане Роксандић, Славише Перића. Стога, признајем, да ме савест не гризе много.

Која је даља будућност српске археологије?

- Искрено да кажем, не знам. Када гледате шта се око нас догађа, не само у Србији него и у свету, да није култура у опасности него и цивилизација, онда човек треба да се забрине и за археологију. Но, надајмо се и верујмо да ће нове генерације археолога бити посвећене својој послу, да им новац неће бити циљ него средство у животу, и да ће смоћи снаге да се изборе за ову племениту дисциплину.

Да ли сте задовољни овом генерацијом археолога?

- Одговор који сам управо дао, заснива се делимично на новој генерацији код нас и у околним подручјима која је сада активна и коју сам имао прилике да упознам.

Да се нисте бавили археологијом, чиме бисте се бавили?

- Бавио бих се сликарством, и вероватно још нечим. А чиме, не бих умео да кажем.

Still-life, oil • Мртва природа, уље (1984)

war in Italy and Germany, so the text dealt with war themes and the main antagonist was Germany. Those promising onsets did not continue in later years except for rare occasions, such as my failed attempt as a student to participate in Duga's competition for crime novels. I started enrolling in writing more seriously, if I may say so, at the

И за крај, можете ли рећи нешто о Вашем књижевном раду?

- Моја мајка Вера ме је научила да читам и пишем пре него што сам пошао у школу и у жељи да то знање што пре покажем, написао сам своју прву књигу „Негдашњи и садашњи ратови“. Било је то време окупације, отац ми је био

beginning of the fourth decade of my life, when I wrote several short stories - of which two were published in Braničevo Journal. That gave me zest to write stories with themes based on archaeology and art history, which were inspired by my longer stays in Greece and Switzerland. I was quite happy when one, and soon after other stories, were published in "Letopis Matice Srpske (Chronicle)", and even more happy in 1981 when I received a letter from Jovan Hristić who suggested that I collect all of the stories and offer them to "Nolit" publishing house. Unfortunately, the corpus of stories was rejected due to lack of finances, with the explanation that "Nolit" prints books for the writers who write for living, and not other professions with secure enough means to make a living. I was disappointed, but not discouraged. Several years

Still-life, oil • Мртва природа, уље (1985)

later, "Bagdala" decided to publish the corpus as its own edition and provide me some financial backbone for printing. Therefore, the first collection of stories, "The Road to Middelharnis" (Пут у Миделхарнис), was published in 1988. My second collection "Intermezzo Sinfonico" was published 25 years later. In that corpus I had collected all of the remaining stories, some of which were already published. Those stories varied in theme and were not as united as the previous book. Besides the stories, the idea of writing some novels occurred to me from time to time, but I did not follow through those ideas. And then, some ten

у заробљеништву, па су ти текстови обрађивали како сам наслов каже ратне теме а главни непријатељ је била Немачка. Ти обећавајући почеци нису се наставили у каснијим годинама сем ретких изузетака као што је неуспео покушај у студентским данима да учествујем на Дугином конкурс за криминални роман. Озбиљније сам почео да се бавим писањем, ако смем тако да кажем, тек на почетку четврте деценије живота када сам написао неколико кратких прича од којих су две објављене у „Браничеву“. То ми је дало подстрек да пишем приче са археолошким и историјско-уметничким темама, инспирисане мојим дужим боравцима у Грчкој и Швајцарској. Веома сам био срећан када су ми једна а затим и друге биле објављене у „Летопису Матице српске“, а још више

када сам 1981. добио писмо од Јована Христића који ми је предложио да сакупим те приче и понудим их Нолиту. Нажалост, збирка је била одбијена због мањка финансијских средстава са образложењем да Нолит штампа књиге књижевника који живе од писања а не других професија који имају обезбеђена средства за живот. Био сам разочаран али не и обесхрабрен. Неколико година касније „Багдала“ је прихватила да књигу објави као своје издање и помогне ми финансијски око штампања. И тако 1988. изађе прва збирка прича „Пут у Миделхарнис“. Друга збирка

„Интермецо синфонио“ је изашла 25 година касније, у којој сам сакупио све остале приче које сам дотле написао, од којих су неке већ биле објављене. По темама су биле разноврсне и нису чиниле целину као прва књига. Поред прича с времена на време сам добијао идеје да напишем неке романа али их нисам спроводио у дело. И онда пре десетак година, сиже једног кратког криминалног романа чији сам годинама знао почетак и ништа више, одједном ми је искрсао пред очима, заплет, развој догађаја, расплет, подела на поглавља, тако да сам га завршио за неколико дана. Тај моментум ме је и

years ago, a subject of short crime novel, whose beginning and nothing else I knew for years, came before my eyes and I finished it in a matter of days. The momentum held me for next three weeks, so I wrote a sequel and one novel on the Serbian-Turkish War, which was something I had thought about doing for thirty years, ever since I read the journal of Captain d'Ormesson, a French officer who travelled through Serbia at the time. Those two novels, "Curse" (Клетва) and "Handkerchief" (Рубац) were published in following years, in the manner most of the retirees do: collect several hundred euros and print them at his own expense. Later, I wrote several adventure novels which take place in the XIX century for my own pleasure, but I do not intend to publish them since I doubt that they would be interesting to present day audience. That is what I can tell about my literary opus. I am not a writer, nor is writing my hobby. I write when I feel the need to write and I am happy in those moments.

даље држао па у току следеће три недеље напишем његов наставак а затим и један роман из српско-турског рата, о коме сам размишљао тридесетак година, откако сам прочитао дневник капетана д' Ормесона, француског официра који је путовао по Србији у то време. Та два романа, један „Клетва“ и други „Рубац“, објавио сам следећих година на начин као што то чине многи пензионери који, када оду у мировину, напишу неке литерарне текстове, скупе неколико стотина евра и штампају их о свом трошку. Касније сам за своје задовољство написао и неколико авантуристичких романа који се збивају у XIX веку, не мислим да их објављујем јер сумњам да су занимљиви за данашњу публику. То би било оно што бих могао да кажем о свом књижевном опусу. Нисам писац нити ми је писање хоби. Пишем кад осетим потребу да то радим и осећам се срећан у тим тренуцима.

приредио: В. Филиповић

prepared by: V. Filipović

List of authors / Списак аутора

Stefan Alexandrov
National Institute of Archaeology and Museum
Bulgarian Academy of Sciences
2 Saborna Str.
1000 Sofia, Bulgaria
stefanalexandrov@abv.bg

Dragana Antonović
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
d.antonovic.960@gmail.com

Tiberius Bader
Max Eyth Str. 12
71282 Hemmingen, Deutschland
tib.bader@web.de

Martina Blečić Kavur
Univerza na Primorskem, Fakulteta za
humanistične študije, Titov trg 5
6000 Koper, Slovenia
martina.blecic.kavur@upr.si

Jan Bouzek
Charles University
Smetanovo nábřeží 6
11001 Prague, Czech Republic
Jan.Bouzek@ff.cuni.cz

Dragan Božić
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za arheologijo
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana, Slovenija
dragan.bozic@zrc-sazu.si

Игорь Викторович Брюяко
Одесский археологический музей
Национальной академии наук Украины
Ланжероновская ул.4
65026 Одесса, Украина
ibruyako@yandex.ru

Aleksandar Bulatović
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
abulatovic3@gmail.com

Marko Dizdar
Institute of Archaeology
Ljudevita Gaja 32
10000 Zagreb, Croatia
marko.dizdar@iarh.hr

Katarina Dmitrović
Narodni muzej Čačak
Cara Dušana 1
32000 Čačak, Serbia
katarina.dmitrovic@gmail.com

Aca Đorđević
National Museum in Belgrade
Trg Republike 1a
11000 Belgrade, Serbia
a.djordjevic@narodnimuzej.rs

Vojislav Filipović
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
vfilipov1@gmail.com

Blagoje Govedarica
Institut für Prähistorische Archäologie
der FU Berlin, c/o Eurasien Abteilung des DAI
Im Dol 2-6, Haus II
14195 Berlin, Germany
blagoje.govedarica@dainst.de

Mitja Guštin
profemeritus
Pusterla 7
6330 Piran, Slovenia
mitja.gustin@upr.si

✠ **Bernhard Hänsel**
Institut für Prähistorische Archäologie,
Freie Universität
Fabeckstraße 23-25
14195 Berlin, Deutschland

Aleksandar Kapuran
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
a.kapuran@gmail.com

Boris Kavur
Univerza na Primorskem, Fakulteta za
humanistične študije, Titov trg 5
6000 Koper, Slovenia
boris.kavur@upr.si

Jovan Koledin
Muzej Vojvodine
Dunavska 35
21000 Novi Sad, Srbija
jovan.koledin@muzejvojvodine.org.rs

List of authors / Списак аутора

Мирослав Д. Лазич
Универзитет у Београду, Филозофски факултет,
Одељење за археологију, Археолошка збирка
Чика Љубина 18-20
11000 Београд, Србија
mdlazic@gmail.com

Ljuben Leshtakov
National Institute of Archaeology with Museum,
Bulgarian Academy of Sciences
Sofia, 2 Saborna str.
1000 Sofia, Bulgaria
l_leshtakow@abv.bg

Marija Ljuština
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Odeljenje za arheologiju
Čika-Ljubina 18-20
11000 Beograd
mljustin@f.bg.ac.rs

Daria Ložnjak Dizdar
Institut za arheologiju
Ljudevita Gaja 32
10000 Zagreb, Hrvatska
dldizdar@iarh.hr

Predrag Medović
Narodnog fronta 71
21000 Novi Sad, Serbia

Dragi Mitrevski
Ss. Cyril and Methodius University
blvd. Goce Delcev 9
1000 Skopje, Macedonia
dragimit@yahoo.com

Ognjen Đ. Mladenović
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
mladenovic40@gmail.com

Kristina Mihovilić
Arheološki muzej Istre
Carrarina ulica 3
52100 Pula, Hrvatska
kristina.mihovilic@ami-pula.hr

Barry Molloy
School of Archaeology
University College Dublin
Newman Building
Dublin 4, Ireland
barrymolloy@gmail.com

Јовица Станковски
Т. Думба 88/4-21
1100 Куманово, Македонија
stankovskijovica@yahoo.com

Milorad Stojić
Milutina Milankovića 28
11000 Beograd, Srbija
milestojic@gmail.com

Marija Svilar
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
marijasvilar@yahoo.com

Josip Šarić
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
josips@eunet.rs

Biba Teržan
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenia
biba.terzan@ff.uni-lj.si

Денис Топал
Универзитет «Высшая антропологическая школа»
Зимбрулуй 10а
2024 Кишинев, Молдова
denis.topal@gmail.com

Selena Vitezović
Institute of Archaeology, Belgrade
Knez Mihailova 35/IV
11000 Belgrade, Serbia
selenavitezovic@gmail.com